

SAMLAREN

*Tidskrift för
svensk litteraturhistorisk
forskning*

ÅRGÅNG 87 1966

Svenska Litteratursällskapet

UPPSALA

Almqvist & Wiksells

BOKTRYCKERI AKTIEBOLAG

UPPSALA 1967

MADELEINE JURGENS & ELIZABETH MAXFIELD-MILLER: *Cent ans de recherches sur Molière, sur sa famille et sur les comédiens de sa troupe*. Paris 1963.

Cent ans de recherches sur Molière är inte, som titeln kanske låter förmoda, en allsidig översikt över det senaste seklets Molière-forskning utan huvudsakligen en publikation av arkivmaterial rörande Molière, hans familj och hans skådespelartrupp, alltifrån äktenskapskontraktet mellan hans farfar och farmor till hans bouppteckning och dokument angående förmynderskapet för hans dotter och angående 1672 års pension för skådespelarna vid Palais Royal. Volymen inleds med några översiktliga kapitel (på tillsammans närmare 200 sidor) som skisserar en Molière-biografi på grundval av det publicerade materialet: »Les aïeux de Molière», »La jeunesse de Molière au Pavillon des singes», »La famille Béjart», »L'illustre Théâtre», »Le séjour en province (1645–1658)», osv.

Det är fråga om ett monumentalt standardverk: här presenteras samtliga kända dokument som rimligen kan sägas belysa Molières privata och yrkesmässiga förhållanden, både sådana dokument som har redovisats tidigare och sådana som har upptäckts genom de båda utgivarna Madeleine Jurgens' och Elizabeth Maxfield-Millers egna grundliga forskningar. Verket utgör på detta sätt en sammanfattning av den biografiska Molière-forskning som inleddes av Eudore Soulié och Émile Campardon för ungefär hundra år sedan (vilket förklarar den något missvisande titeln).

Några nyheter av mera sensationellt slag erbjuder knappast det material som utgivarna kan lägga fram för första gången. Molières gediget medelborgerliga bakgrund dokumenteras däremot fylligt, liksom hans goda relationer till sin far. Det finns ju sedan gammalt en »romantisk» bild av Molière som en orolig och upprorisk bohem, men arkivens aktstycken tycks snarare vittna om en harmonisk och lojal familjekänsla hos denne borgarson som valde skådespelarens osäkra liv. Molière har, försäkras det i bokens förord, aldrig utropat: »Famille, je te hais!» Något dokument som sprider ljus över den dunklaste punkten i Molières familjeförhållanden, den omdiskuterade frågan om hans hustru Armande Béjart var hans egen dotter, har emellertid fortfarande inte påträffats.

Om Molières dramatik, som väl får antas vara den yttersta anledningen till Madeleine Jurgens' och Elizabeth Maxfield-Millers forskarmödor, finns inte mycket nämnt i deras bok. Men den som vill närmare lära känna Molières liv för att bättre förstå hans dikt finner här allt — allt som den biografiska forskningen för närvarande har att erbjuda — samlat mellan två pärmar.

Lars Gustafsson

Nachabmung und Illusion. Kolloquium Giessen Juni 1963. Vorlagen und Verhandlungen. Herausgegeben von H. R. Jauss. Eidos Verlag, München 1964.

Denna volym innehåller studier som framlagts och diskuterats vid en konferens som hölls i Giessen i juni 1963 och som ägnades litteraturteoretiska problem under 1700-talet. De tjugo deltagarna i konferensen representerade — med undantag av Herbert Dieckmann från Harvard — olika västtyska universitet.

Huvudtemat i förhandlingarna var förhållandet mellan »konst» och »natur» och den kritik eller omtolkning som den klassicistiska poetikens lära om *imitatio naturae* blir föremål för i 1700-talets konstdiskussion. Konferensens arrangörer ville ge diskussionen kring detta tema en viss bredd genom att inbjuda inte bara litteraturforskare på olika specialområden utan också företrädare för filosofi, historia och konsthistoria, och de angav på förhand frågeställningar av sådan art, »dass einerseits verschiedene fachliche Perspektiven und Methoden zur Geltung gebracht, andererseits aber auch die Themen der Vorlagen einem übergreifenden systematischen und historischen Zusammenhang zugeordnet werden konnten».

Det var alltså fråga om en ambitiöst förberedd konferens — och även framgångsrikt genomförd, vilket de publicerade förhandlingarna vittnar om. En utmärkt sak är att man i boken kan ta del av ganska utförliga protokoll från diskussionerna; på detta sätt för-

medlas något av den atmosfär av idéutbyte i ordets egentliga mening som väl är det värdefullaste i konferenser av detta slag.

Den mest centrala och mest magistrala diskussionsinledningen har som rubrik »Die Wandlung des Nachahmungsbegriffes in der französischen Ästhetik des 18. Jahrhunderts» och är framlagd av Herbert Dieckmann, känd som Diderot-specialist. Dieckmann betonar — som ju också flera andra forskare har gjort från olika synpunkter — motsättningen mellan *le doctrine classique* och nya estetiska tendenser under 1700-talet. Ämnet tycks dock alltför omfattande och alltför komplicerat för att kunna behandlas på ett givande sätt inom ramen för en diskussionsinledning, och framställningen lider onekligen av förenklingar och oklarheter. Diskussionen av Dieckmanns uppsats inleds också med att en deltagare med all rätt efterlyser närmare besked om vad Dieckmann lägger in i begreppet *le doctrine classique* och vad han ställer i motsats till denna doktrin.

1700-talsromanen ägnades särskild uppmärksamhet under konferensen — »weil der Roman in dieser Epoche seinen Platz im Kanon der klassischen Gattungen erobert und dabei für den ersten Schritt zur Ausbildung einer Poetik der Moderne geradezu die Rolle der paradigmatischen Gattung übernimmt». I själva verket behandlar den föreliggande volymen till övervägande del romanteoretiska frågor, speciellt kring verklighetsillusionens problematik. Man finner här principiella synpunkter (»Wirklichkeitsbegriff und Möglichkeit des Romans» av filosofen Hans Blumenberg) såväl som idéhistoriska bidrag (bland annat »Zur französischen Romantheorie des 18. Jahrhunderts» av Werner Krauss) och studier över enskilda romaner som Wielands *Don Sylvio* och *Agathon*, Sternes *Tristram Shandy*, Diderots *Jacques le fataliste* och Scotts *Waverley*.

Lars Gustafsson

LEE ANDREW ELIOSEFF: *The Cultural Milieu of Addison's Criticism*. Univ. of Texas Press, Austin. 1963.

Dr Johnson kallade en gång Dryden för den engelska kritikens fader. Man undrar varför han inte lika väl kunde ha gett Sir Philip Sidney denna äretitel och därmed flyttat den engelska kritikens början ett sekel bakåt. Den ene lika väl som den andre har en utformad estetisk filosofi och den tillämpas i värderingar av aktuella diktverk. Kritik i denna bemärkelse har bedrivits i antiken liksom i modern tid.

Den moderna litteraturkritiken uppstår i samband med pressens framväxt, och den förste högt kvalificerade kritiker som utnyttjar pressen för att framlägga sin estetiska filosofi och tillämpa den i värderingar, som populariserar sina åsikter och bedriver en bred opinionsbildande verksamhet är Joseph Addison. Han kan med bästa skäl kallas för den moderna kritikens fader, ty han inser att man inte bara skall vara estetisk filosof och en daglig bedömare utan också en kompetent journalist som är smakuppfostrare i det rätta ögonblicket, med aktualitet och effektivitet i sikte.

Jag har i en liten studie i boken *Kritikens pionjärer* (1963) försökt visa hur Addison formar sin kritik i kontakt med en ny läsekrets och ett nytt bildningsmedel, tidskriften. Han är inte hovman eller lärd professor utan en borgerlig konversatör som talar med sina borgerliga läsare. Han informerar, diskuterar och uppfostrar. Han gör det i tidskrifter som *The Tatler*, *The Spectator* och *The Guardian* från 1709 och fram mot slutet av tiotalet. Han väljer den korta essän som uttryckform. Om han har mycket att säga i ett ämne så fogar han essä till essä, och serien kan dra ut under en hel årstid som då han skriver den programmatiska sviten om inbillningens nöjen eller sin tolkning av John Miltons diktning. Trots denna grundlighet lyckades han ändå hålla sina tidskrifter i en även för vår tid ansenlig upplaga — upp till tio tusen exemplar. Någon gång kunde hans artiklar få sådan efterfrågan att upplagan kunde närma sig tjugu tusen exemplar. Han talade lärt och uppfostrande på samma sätt som dem han vände sig till. Han lät den goda smaken ingå i det dagliga livet. Uppenbart är att han inte speciellt dröjer vid litteraturen utan infogar den i vardagslivet och förenar den med fenomen som intresse för fjärran österns kultur, för trädgårdskonst, för ruiner, för dammode, för folkliga ballader.